

Protokollsbilaga C

Direktionens protokoll 090127, § 8 PM

DATUM: 2009-01-20
AVDELNING: ADM/Enheten för kontantförsörjning
HANDLÄGGARE: Christina Wejshammar
HANTERINGSKLASS:

SVERIGES RIKSBANK
SE-103 37 Stockholm
(Brunkebergstorg 11)

Tel +46 8 787 00 00
Fax +46 8 21 05 31
registratorn@riksbank.se
www.riksbank.se

DNR 2008-457-ADM

■ Inlösen av sedlar och mynt

Bakgrund

Enligt 5 kap. 4 § lagen (1988:1385) om Sveriges riksbank får Riksbanken lösa in respektive lämna ersättning för vissa sedlar och mynt som inte längre är brukbara. Denna möjlighet avser

- skadade, förslitna och helt förstörda sedlar,
- skadade och förslitna mynt samt
- om särskilda skäl finns, sedlar och mynt som upphört att vara lagliga betalningsmedel.

Riksbankslagen innehåller dessutom en bestämmelse (5 kap. 5 §) som innebär att sedlar och mynt som förändrats eller bearbetats inte får spridas.

År 1993 tillkännagav Riksbanken de regler Riksbanken tillämpar vid inlösen eller ersättning för sedlar som skadats, förstörts eller upphört att vara lagligt betalningsmedel liksom vid inlösen av avsiktligt ändrade sedlar eller mynt (RBFS 1993:5). Vidare finns på Riksbankens hemsida information om inlösen av skadade, infärgade och ogiltiga sedlar samt skadade och förslitna mynt. Till bakgrunden hör även att Riksbanken år 2006 beslutade om föreskrifter om kontantförsörjning, vilka reglerar hur bankerna kan hämta och lämna sedlar och mynt vid Riksbanken (RBFS 2007:1) (reviderade 2007).

De finns anledning att göra en översyn av tillkännagivandet från 1993 för att säkerställa att det råder enhetlighet mellan tillkännagivandet, informationen på hemsidan och praxis. Riksbanken fick för några år sedan möjlighet att besluta om föreskrifter på kontantförsörjningsområdet och det är därför lämpligt att reglerna läggs i föreskrifter i stället för i ett tillkännagivande. Vägledande vid översynen bör vara att reglerna ska vara enkla att tillämpa och förstå. Reglerna ska borge för ett gott förtroende för sedlar och mynt och för att dessa är effektiva som betalningsmedel samt för ett gott anseende för Riksbanken som rikets centralbank.

Totalt inkom under år 2008 8468 ansökningar om inlösen av sedlar som inte kunde användas i handeln eller lösas in i affärsbank. Det nominella värdet av dessa sedlar uppgick till 21,4 miljoner kronor. År 2007 inkom drygt 4900 ansökningar till ett värde av 19,5 miljoner kronor. År 2006 inkom drygt 6300 ansökningar till ett värde av 23,6 miljoner kronor.

Sammanfattning av överväganden om inlösen av sedlar och mynt

Nedan följer en sammanfattning av de överväganden om inlösen av sedlar och mynt som inte längre är brukbara som ligger bakom förslaget till föreskrifter. I bilaga 1 återfinns förslaget till föreskrifter. I bilaga 2 redogörs i detalj för övervägandena som sammanfattas nedan.

Sedlar

- Skadade sedlar inlöses i dag med hela beloppet om minst två tredjedelar lämnas in och med halva beloppet om mer än en tredjedel lämnas in. Skadade mynt löses inte in. Dessa regler bör bestå.
- Skadade sedlar löses i dag in även om den del som lämnas in består av flera delar. Skadade sedlar löses i dag dessutom in om mindre än en tredjedel består (hel eller i delar) om det kan konstateras att resterande delar inte finns kvar (förstörda sedlar). Dessa regler bör tas bort.
- Förslitna sedlar löses i dag in från bankerna enligt Riksbankens föreskrifter om kontantförsörjning. Från allmänheten löses förslitna sedlar inte in. Denna regel bör bestå.
- Sedlar som förändrats eller bearbetats i avsikt att förändra det tillkännagivna utseendet löses i dag inte in. Denna regel bör bestå.
- Ogiltiga sedlar löses i dag in om inlämnaren lämnar en förklaring till varför de inte löstes in i tid. Regeln bör förenklas så att Riksbanken enbart kontrollerar att sedlarna inte härrör från brottsligt förvärv.
- Enligt nu gällande tillkännagivande ersätter Riksbanken sedlar som bär spår av att ha varit utsatta för tillgrepp eller försök till tillgrepp endast om det kan fastställas att inlämnaren är eller företräder rätt ägare. Denna regel bör bestå. Det är viktigt att Riksbanken i möjligaste mån bidrar till att göra det mindre attraktivt att genomföra brott som avser kontanter. I det ligger att Riksbanken bör främja brottsförebyggande åtgärder som tar sikte på sedlar och mynt och aldrig lösa in t.ex. skyddsinfärgade sedlar på samma sätt som Riksbanken aldrig löser in förfalskningar. Bestämmelsen bör även kompletteras i ett par avseenden; Riksbanken bör inte lösa in sedlar som kan antas härröra från brottsligt förvärv, t. ex. att de utgjort vederlag i narkotikaaffärer. Slutligen bör Riksbanken vägra inlösen om själva inlösenprocessen kan dölja att någon har berikat sig genom brottslig gärning, vilket är fallet om sedlarna motsvarar intäkter som undandragits beskattning.

Mynt

- Riksbanken löser i dag inte in mynt från allmänheten över huvud taget. Från bankerna löser Riksbanken in endast förslitna mynt. Dessa regler bör bestå och få motsvarande utvidgning som gäller för sedlarna. Reglerna bör vidare framgå tydligt av föreskrifterna.

Övrigt

- Tillkännagivandet från 1993 innehåller upplysningar om att Riksbanken får ta ut avgifter för att hantera inlösenärenden samt om att det inte är möjligt att överklaga Riksbankens beslut om inlösen (inklusive avslagsbeslut). Dessa fakta framgår redan av svensk lagstiftning och bör av den anledningen inte anges i föreskrifterna.

Samråd med Europeiska centralbanken

ECB har yttrat sig i enlighet med reglerna om konsultation i artikel 105.4 i EG-fördraget. ECB konstaterar generellt att eftersom Sverige inte har infört euron så gäller ECB:s krav beträffande organisationen av nationella kontanthanteringskedjor i medlemsstaterna inte Riksbanken idag men att de kommer att gälla för Riksbanken så snart Sverige inför euron. Bestämmelserna i utkastet till föreskrifter avviker delvis från de bestämmelser som gäller inom Eurosystemet. Innan Sverige inför euron måste dessa bestämmelser anpassas till Eurosystemets standarder.

Mer specifikt har ECB vissa synpunkter på dispositionen och formuleringarna i föreskriftsutkastet samt några materiella synpunkter. ECB anser att gränsvärdet för när en skadad sedel löses in bör vara det samma som inom Eurosystemet. Av bilaga 2 framgår att och varför de föreslagna föreskrifterna inte innehåller någon sådan förändring. ECB föreslår vidare att det uttryckligen bör framgå att endast äkta sedlar och mynt löses in. Det är ett bra förslag som nu är infört i förslaget till föreskrifter. ECB påpekar även att Riksbanken bör överväga att ta in bestämmelser om hur sedlar som är färgade eller på annat sätt skadade genom stöldskyddsutrustning ska hanteras. Det framgår av bilaga 2 att den situationen täcks av den föreslagna 1a§ ("brottsligt förvärv"). Att särskilt nämna viss teknisk utrustning i föreskrifterna gör dem mindre flexibla för framtida teknikutveckling.

Slutligen föreslår ECB att Riksbanken överväger att, i möjligaste mån, harmonisera sina nationella regler med respektive övergångsregler för genomförandet av ECB:s Ramverk för upptäckt av förfalskningar och för kvalitetsortering av kreditinstitut och andra som yrkesmässigt hanterar kontanter. Detta regelverk har dock inte direkt bäring på nu föreslagna föreskrifter varför någon justering i föreskrifterna inte är aktuellt.

Förslag till beslut

Direktionen föreslås besluta att fastställa föreskrifter om inlösen av sedlar och mynt (RBFS 2009:1) enligt bifogat förslag, bilaga 1, och att dessa ska offentliggöras i Riksbankens författningssamling.